

Neodvolatelný podzim

Vlaky ze Vsetína nabírají zpoždění v minutách a také většinou až v rovinách za Meziříčím a Přerovem, tam kde se pro Valacha mění poezie v prózu. Naberou-li zpoždění Texty, je to horší. Netýká se to minut, ale ročních dob. Letos nám ale trochu nahrála podivná tvář zimy se svými protáhlými, unaveně podzimními rysy. V barevně strhaných dnech se však stále chvěly opravdově literární zážitky. A s nimi myšlenky na literaturu, které se už celé jedno desetiletí ve spojení s Texty sunou údolím vsetínské Bečvy. Jenom občas zadrhnou o hospodskou židli. Texty mají tentokrát zpoždění skoro jedno roční období. Nebyl prostě čas.

Dva říjnové dny roku 2006 vydaly za mnoho. Na kopečku, na zámku ve Vsetíně proběhla literární konference: Osobnost Mojmíra Trávníčka v české literatuře. Uskutečnila se na prahu životního půljubilea tohoto literárního vědce z Nového Hrozenkova (17. prosince 2006 mu bylo sedmdesát pět let). Udělal toho v životě tolik, a nejenom pro literaturu, její čtenáře a spisovatele, že se ukazovalo přinejmenším jako slušné poděkovat mu hlasitěji než bývá zvykem.

Vážnější strana vsetínského setkání bude mít podobu sborníku příspěvků z konference, který brzy vyjde. Velké zpoždění mít nebude. Nevážnější strana, která už vlastně žije jenom ve vzpomínkách, vykristalizovala během dvou vsetínských literárních dnů do nečekaného tvaru, který se už při loučení na vsetínském nádraží mohl pyšnit nevypočítavou samozřejmostí. Pan Trávníček měl radost, že se osobně setkal s Petrem Holmanem, se kterým spolupracoval na nejednom Březinovi, s povzbuzujícím a královsky bezprostředním Liborem Knězkem, s Vladimírem Novotným a Ladislavem Soldánem, které zajímá skoro všechno, co má nebo mělo podobu slova, s Jaroslavem Novákem z Obce spisovatelů a s dvanácti dalšími, vesměs mladými literáty, mezi nimi opět, a k našemu radostnému údivu, s námi, kteří se motáme kolem Textů.

A když jsme tehdy v říjnu vyšli ze zámku, vládlo slunce a žlutý podzim, sestupovali jsme z kopce k jiným polohám literatury, ve kterých vedle listů bylo slyšet i listí. Tato cesta pomohla při rozhodování. Mají-li Texty už teď takové zpoždění, nevydáme raději dvojčíslo? Ne. Podzim roku 2006 je neodvolatelný.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník

Dalibor Malina: ___2

poezie

Robert Fajkus: Na Soláni Čarták___5

Karel Vysloužil: * * * ___7

Ladislav Nezdařil: * * * ___18_20

Miroslav Kabíček: Kam___20

Daniel Hochmuth: * * * ___21, 26

Zdeněk Volf: * * * ___22_23

Břetislav Kotyza: * * * ___24

próza

Jan Válek: Moc starý recept___4_5

Ze soudní síně a úřadu___25_26

překlad

Tatjana Gromača: Obchůzkář tratí___8_10

comics

Michal Jareš: ___16_17

rozhovor

Rozhovor s Mojmírem

Trávníčkem___11_14

recenze

Pavel Kotrla: Stará vyprávění v novém hávu___27_28

Lenka Buráňová: Kráska v nesnázích___28_29

Jakub Chrobák: Literární dokument bez autora___29_31

zdravice

Mojmír Trávníček: ___6

Břetislav Rokyta: ___15

Petr Hruška: ___15

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

<http://kotrla.com>

pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel.: 571 419 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 43, ročník XI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

JAN VÁLEK

Moc starý recept

Milí moji,
přední částí svého psaní vás co nejsrd-
dečněji pozdravuji. Těším se, že aji vy mě po-
zdravujete. U nás je, chválabohu, všecko
v pořádku. Sena s počasím, obilíčko, bram-
bory aji zelé se vyvedlo. A trnek, jadernic
a hrušek jak Pánbů dal, ale se nepředal. Je aji
u vás všecko v pořádku? A co trnky, dal?
dal?

Máte se, troufám, dobře. My se máme
dobře. Ema ještě furt nese mísu masa. Tím
způsobem ostává nezkonsumovaná (mísa
masa). Tím pádem, spolu s Emou, k těšení.

Ale o receptu na zelnou polévku. K stáru
máma jedla více a více zelné polévky. Jakpak
to?

Máme zelné polévky nejenom od obce k obci
jiné, ba od hospodyně k hospodyni jinačí. Neje-
nom na Valašsku, všady, kde se rodí zelé tako-
vé, keré k podzimku dočista samo vrže. To jak
se nalévá zelným barokem. Do stříbra barví jí-
ním. Ten samý způsob jako chloupky na broskvi
a ženském předlokti. Tož takové zelé.

Máme zelné polévky korpulentní, v ke-
rých lžíce stojí. Mnoho brambor, mnoho zelé.
Odměrkou stojnosti je litinová lžíce. Ulíbaná
generacemi, až k špici nastane zúžení a udělá
se břit, kerým jde aji maso krájet. Kde zas ta
Ema s mísou masa je?

Máme zelné polévky opulentní. V chutích
soupeřivé. V kerých jsou rozkrájené hrbaté
klobáse, ale aji celé, napříč talířovou porcí vy-
ložené: le! Hříbků. Smetany. Arciže brambor
a zelého.

Korpulentními aji opulentními variacemi se
šťastně, pomáhá aji blbé zdraví, prožerete
k zelné polévce přiznané. Chudé. Chudé? Sla-
niny a cibule. Vody se štipcem soli. Kmínu já
rád víc. Brambor. Kysaného zelého náturey
mírné. Dobrácké. Zaobalující ale upomínavou
chutí jazyk celý.

...a mámina zelná polévka byla tato, pro-
stá a červená jako srdce paprikou.

Odrůstající odbíhali jsme za hrou a vra-
celi se ztahaní otřískaní, oči naplněné. A máma
nás krmila zelňačkou. Odrostli jsme. Šli na
studia. Potom už za svým životem a prací.
Vraceli se ne tak často. Ztahaní na duši, otřís-
kaní na okosticích podstat.

Máma syna uvítala objetím, drsnýma rukama a kradným políbením, šetříce v děcku hloupého muže. Ten přes její tmavou-šedou-bílou hlavu očima hledal a našel schystaný hrnec vítaného pokrmu. Zelné polévky červené jako srdce. Máma ohřála a podávala. Na nic se neptala. Tedy všecko řekl sám. Nasycen upustil litinovou lžící a usnul na staré pohovce. Však se ani tak moc nestalo. Vlastně nebyl ani tak dlouho pryč...

...jak se čekání dloužilo, máma čeká, čeká, vyjídá, vyjí hrnec, aby boží dárek nevyšel nazmar. Poté s úlekem hotoví zelňačku novou, protože což kdyby...A tak máma k stáru jedla více a více zelné, polévky.

Dnesden vařím svou verzi zelné polévky a o máminu se nepokouším, leda bych byl lepším otcem. Litinovou lžící ale ostala mi.

Poslední částí svého psaní vás, milí moji, prosím, odpusťte ty zprávy páté přes deváté. Víte, troufám, keré jsou první.

...vejce, vejcem nic nepokazíte: též (moc) starý recept...

ROBERT FAJKUS

Na Soláni Čarták

Tanec větru po lysé lebce hory.
Dole na loukách šeptají dívky,
kluk touhou pláče do talíře kravěnce,
žena močí do pupavy.
Cval valacha, štěkot ovčáckého psa.

Ležím na lebečním švu hory.
Ani se nehne kamení, jen tráva tká sykové ticho
a zapomnělý pták v zoufalých salvách střílí odkudsi.
Kornatý buk vypustí tečky strnadů.

Tanec větru slzy vymetá.
Vracím se nocí pod zborcenými stropy hvězd.
Jen pes se ke mně přidá na hřebenu,
plápolá jazykem, odbíhá k skřetním zvukům.

Inkoust zhoustl na noty.
V přívalu větru vtančí z lesní cesty
rozvichřený Janáček,
dupe zběsile svůj Čarták:
„Du podel blesku na Kotlovou.“

SLOVO K OSMDESÁTINÁM

Karla Vysloužila jsem poznal už před řadou desetiletí jako člověka z jednoho kusu, snad z oné „tesané žuly“ z jedné jeho básně. Člověka nejednoduchého, ale pevného, neúplatného, „neprodajného“, abych použil termínu z Léona Bloy, slavného pamfletisty, který mu je v mnohém blízký. Frontispic jeho poslední knížky vyjevuje jeho základní tajemství: je tam opřený o kamenný kříž na lučině své rodné obce, u cesty, po níž odešel do světa „s holí poutníka“ a nakonec zakotvil na Vsetíně.

Je syn Hané (nar. 24.1.1927 v Čelčicích), ale vlastní volbou adoptovaný syn valašských pasíneků. Kamenité pastvisko pod lesem oživené pasáčky i dobytčaty, je mu symbolem přirozeného života a strážcem životní moudrosti. Své politické komentáře, mravní výzvy, meditace prózou i veršem publikuje nejraději ve vlastním periodiku, jehož název je synonymem jeho tvorby: *Hlas z pasínku*. Je to asi opravdu nejmenší časopis na světě, jak sám deklaruje, ale nenechá se zadupat velkoformátovými a velkohubými, které reprezentují „betonový svět“, který je protikladem pasínku. Betonový labyrint světa je Vysloužilovi odporný už proto, že beton přespříliš připomíná věžeňské dvorky a ohrady, za nimiž strávil mnoho let, jimž se zpravidla říká „nejlepší“. Nevytvořilo to z něho básníka negace, naopak, už někdejší pseudonym Bohumil Rosa (poněkud obrozensky prvoplánově „mluvící“) napovídá radost a svěžest. A koláže jeho posledních prozaických knížek ukazují, že nezahořkl, ani když se belhá pro důchod k okénku, kde před ním ve frontě čeká jeho bývalý vyšetřovatel na výslužku vydatně bohatší.

Většina Vysloužilovým básní má výhodu, že je lze číst globálně, jediným pohledem. Jsou nejednou gnómičké, nejednou didaktické, nejednou apelativní. Ale nejednou také jemně lyrické na nejstarší způsob lidové písně.

K osmdesátinám vydal Karel Vysloužil výbor *S holí poutníka*. Na symbolických 80 stránkách shmul necelou padesátku básní chronologicky uspořádaných podle životních dekád. Je to zdařilý výbor, hutný, neředitelný.

Jako pozdrav příteli Karlu Vysloužilovi napíši čtyřverší jiného básníka, které platí plnou měrou také o jeho životě – vždyť ho s Janem Zahradníčkem spojuje víc než jen léta vězení:

Živote můj. Jediný. Tento. A ne jiný.

Nezdáš se. Jsi. A trváš prchaje.

Skutečný. Můj. Jsi kost a krev, z níž pijí stíny.

Bolíš. Klikatě klopotná tvá cesta je. – Můžete si říci, drahý básníku, i poslední verš té básně: Můj život byl a je, aniž se jen zdál.

Mojmír Trávníček

KAREL VYSLOUŽIL

abyste rozuměli

tělo vychrtlé
tělo tlusté
hlava
zepředu jako zezadu

pak trojúhelník
postaven
na jednu ze svých čtyř stran

těkavé oči
vrabčí nadhled
a první ze sedmi ran

pak problém
tisíce problémů
a jeden bludný kruh
stavěn vytrvale
na roh vlastního obvodu

pak ostré lokty
ústa s pěstmi uprostřed
sady prázdných hub
rána za ranou
a špekhák na lup
toho nejcenějšího v člověku

pak vymývání mozků

abyste rozuměli
jde o svět vezdejší
a oni jsou zlí jak kozli
jak kozli oni jsou zlí

a chtějí

aby se běželo
vyčichlé a pozetleno
ze starých smetišť donesono
aby to vonělo (1948)

náruč oblohy
omytá deštěm
láká k chůzi očí
na boso

bosé oči
bývají šťastné
jak malé děti (1967)

TATJANA GROMAČA

Obchůzkář trati

Letní horka začala tohoto roku velmi brzy. Hlasatelé předpovědi počasí v televizních zprávách nabyli na překvapivé důležitosti – jejich slova byla poslouchána a pamatována jako Mesiášova poselství. Skoro jako by nebylo důležitějších otázek než: Bude zítra pršet? Lidé se zaměřili na fungování orgánů, dokonce i ti nejzdravější, ti, co jsou v plné formě. Nikomu v tom horku není lehké, ačkoli si každý myslí, že právě jemu je nejhůř.

– Nejdříve si dáme kávu a sníme svačinu a pak vyrazíme do práce – říká Damir. Sedíme pod přístřeškem a hledíme na oblohu. Je brzy ráno, ale už je to úplně jasné – zase bude hrozně horký den. Damir je obchůzkář trati, přesněji – hlídač a obchůzkář trati. To znamená, že každý den chodí po trati osm hodin, celou pracovní dobu. Jsme ve Svatém Petru v Lese, to je vesnice ve vnitrozemí Istrie. Svatý Petr v Lese je naše výchozí stanoviště – odtud se vydáme na sever.

– Nejdůležitější je mít dobré boty – poučuje Damir a vrhá žalostný pohled k mým vietnamským – a nejhorší to je, když si koupíš nové, než se rozchodí...

Právě jsme započali s chůzí po trati. Naše cesta bude trvat osm hodin, za tu dobu musíme ujít deset kilometrů.

– Máme čas – utěšuje mě Damir – vojenský pochod, to máš šest kilometrů za hodinu, ale oni nosí všechnu tu výzbroj, zbraně.

My nic podobného neneseme. Jenom dva sendviče, které žvýkáme při chůzi, lahve s vodou, která bude záhy tak teplá, že nebude mít smysl ji pít, a čepice na hlavách. Damir už začal s pronášením základních zásad své práce, je třeba mu věnovat pozornost.

– Chodil jsem po všech úsecích od Puli po Divač, to je všechno ta stará trať, byla postavena už za Rakouska-Uherska v roce 1876. Teď chodím ze Svatého Petra do Pazinu, to je můj stálý úsek a já za něj zodpovídám, kdyby se na něm cokoli stalo. Pro trať je nejnebezpečnější, když jsou takováhle velká horka, existuje nebezpečí, že se rozkolejí. V horku se kolejnice posunují, železo se rozšiřuje, v zimě zas stahuje.

Všímám si, že Damir vykládá o trati s nějakou zvláštní oddaností, jako kdyby mluvil o živé bytosti. Možná ale trať živá je, když se může smršťovat a rozšiřovat. Možná bude lepší, když budu mlčet a poslouchat, jak nám hlasitě skřípe pod nohama

kamení nasypané mezi kolejnicemi. Damir tomu říká „drť“ – drcený kámen. Z okolí, z lesa, který nás obklopuje, doléhá nepřetržitý cvrkot cvrčků. Výheň už začala.

– Není nás moc, co děláme tuhle práci. A co my vlastně děláme? Kontrolujeme trať, tunely, průsmyky, soutěsky, mosty, odvodní kanály... A firma, místo aby nám koupila ty nejkvalitnější boty, nám dává ty nejhorší, které se zničí do pěti měsíců. Jiní železničáři, výpravčí vlaků, strojuvůdci, konduktéři, všichni mají kvalitnější boty než my, obchůzkáři trati. Proto jsem taky vystoupil z odborů, protože vidím, že za nás nebojují – hněvá se Damir, protože ví, že to pak bude napsáno v novinách. Třeba to přece jen bude mít nějaký pozitivní účinek a příště dostane kvalitnější boty.

Chodíme a mlčíme. Sendviče jsme snědli, teď musíme snášet vedro. Už je skoro hmatatelné – jde ho vidět, jak se fantasmagoricky mihotá, jako rozžhavená emulze v dálce. To mi připomíná filmy s Indijánama a kovbojema. *Velká vlaková loupež* nebo něco podobného. A co víc, cítím se jako ve filmu. Ptám se Damira, zda se on někdy cítí jako ve filmu, když takhle chodí po trati.

– Ne, nikdy – směje se. – To mě ještě nenapadlo.

Pak ale přece jen přiznává, že i jemu pohled na rozpálenou trať, která se vine do dálky, připomíná filmy. To, jak Indijáni přikládají ucho ke trati, aby slyšeli, jestli se blíží vlak. Damir ale sklánět ucho ke trati nemusí.

– Já vím přesně, kdy který vlak jede a kudy v kterou dobu projede – říká.

– Nemůže se třeba teď odněkud přiritit vlak? – ptám se, se sotva znatelnou úzkostí v hlase.

– Ne, nemůže – dostávám přesvědčivou odpověď od svrchovaného vládce tohoto úseku trati.

Člověka napadne leccos, když je hodně času sám. Damir je na trati sám každý den osm hodin. Mohl by se bát všeho možného, třeba hadů, podivných živočichů nebo podivných, neznámých lidí, kteří se možná potulují po lese kolem...

– Bývají tu někdy hadi nebo ještěrky, ty studenokrevní živočichové, kteří se přijdou na trať ohřát. Ale ne, nebojím se jich. A lidí? Jenom jednou jsem měl podivné setkání. Když jsem vyšel z tunelu, stál tam nějaký vysoký, mohutný člověk, který se mě ptal, jestli jsem viděl nějakého podezřelého člověka, který utekl z vězení v Pule. A to bylo všechno.

Tunely jsou ještě tak nejnebezpečnější v tomto traťovém povolání. Damir říká:

– Je to riskantní, i když víš, kdy který vlak jede. Dělá se to takhle: stojíš před tunelem a čekáš. A jakmile projede vlak, můžeš si být jistý, že máš půlhodinu a v té době musíš tunelem projít.

Jinak, když Damir chodí, vůbec se nedívá pod nohy, kam šlape. Nebojí se, že se mu noha zaklesne za kolejnici nebo zvrtně na nějakém kameni.

– Já chodím po trati kam mi noha šlápne. Vůbec se nedívám, jestli stoupnu na kolejnici nebo ne. Můžu chodit a dívat se kolem. Mám směr, nemůžu se splést.

Cvrčci cvrčí, kamení skřípe, slunce pálí. Kdyby tak teď bylo nějaké ovoce plné šťávy... Damir vypráví o jednom svém kolegovi obchůzkáři, který na své trase směrem na Lupoglav vysadil mnoho hrušní, švestek a jabloní. Všechny vedle trati. A když pak to ovoce vyrostlo, měl co po cestě trhat a jíst.

– Viděls film *Paříž, Texas?* – ptám se Damira.

– Co je to za film, nějaká kovbojka?

– Ne, je to film o jednom člověku, kterému se v životě nic nedařilo a tak chodil po trati.

– Moc se na filmy nedívám. Spíš když takhle chodím, poslouchám kosy, cvrčky, sýkorky, vrabce. Jsou tu i nějaké sojky a straky. A jsou tu i orli, přilétají kvůli zajícům. Racky je taky slyšet. Ale v zimě jen vrány a černé kosy. Někdy potkám i nějakého zajíce nebo srnu. Nebo nějakou lišku, tchoře, plcha...

U domku, byla to kdysi železniční stanice Heki, potkáváme i první lidskou bytost. Není to žádný uprchlík z vězení, ale jenom pan Ivan Zaharija, penzionovaný zaměstnanec Chorvatských železnic a majitel domku, tedy železniční stanice Heki. Pan Zaharija se nám svěruje – právě vyrazil na pivo do Pazinu. Spojujeme síly a vyrážíme dále. Před námi je ještě sedm horkých kilometrů a na konci pak i jedno ledové, vytoužené pivo.

Překlad vychází se svolením autorky.

Přeložil Jiří Hrabal.

Tatjana Gromača (1971) – chorvatská básnířka (*Nešto nije u redu?*, 2000), prozaička (*Crnac*, 2004) a novinářka. Z její básnické tvorby jsme přinesli ukázkou v *Textech* č. 34, 2004, s. 14-15. Gromača pracuje jako novinářka pro splitský kulturně-politický týdeník *Feral Tribune*, pro který píše mimo jiné reportážní povídky o lidech žijících na Istrii, kteří bývají obvykle stranou zájmu médií. V r. 2005 Gromača z nejzdařilejších z těchto textů uspořádala výbor a vydala jej pod názvem *Bijele vrane* (*Bílé vrány*), z níž pochází i náš překlad (s. 7-10).

-jih-

ROZHOVOR S MOJMÍREM TRÁVNÍČKEM

Na myšlenku udělat korespondenční rozhovor několika nám blízkých lidí s Mojmírem Trávníčkem jsme připadli společně, tj. Dalibor Malina, Pavel Kotrla, Jakub Chrobák, Matyáš Kotrla a tehdy ještě budoucí Metoděj Chrobák. Zdálo se nám tehdy správné, abychom jubilanta, mladíka pětasedmdesátiletého, představili tak, jak ho známe a jak si ho vážíme: v jeho vlastních slovech.

Pochopitelně vím, že jsme mohli vybrat hromady dalších, jiných a zajímavějších dotazovatelů. Ovšem my jsme chtěli zůstat u těch, o kterých víme, že jejich vztah k Mojmíru Trávníčkovi a Valašsku je v lecčems podobný našemu, zároveň je to ale vztah jakési vzdálené blízkosti. Snad se nám podařilo namíchat v otázkách džús barvy duhové, ve které se míhají otázky osobnějšího a místnějšího rázu s otázkami obecnějšími. A odpovědi? Mohl by se ptát kdokoli, odpovědi by vždy byly živé, kypivé a osvobodivé ve své protěžkanosti. Jen jedna výtká: Texty ještě dost dlouho budou, trojice mladých M (Matěj, Matyáš a Metoděj) spolu s nesmrtelným Mojmírem Trávníčkem je povědou a převedou přes všechny nástrahy, které na literaturu v tomto a dalších stoletích čekají...

Ladislav Soldán: Motto k divadelní hře Matěj Poctivý, kterou napsali Arnošt Dvořák a Ladislav Klíma, znělo (volně citováno): „Naše literatura se prasí, roste do síly a krásy...“ Dá se něco podobného říci také dnes?

Mojmír Trávníček: Co je to literatura? V jedné Čepově próze říká venkovan o rodákovi, že je „čímsi v leteratuře“ a rozumí tím něco mezi kuplířstvím a zlodějinou. S těmito pojmy jsou nesnáze. Vtrhl za mnou kdysi jeden známý, když se dověděl, že jsem ve spolku bibliofilů, a chtěl vidět moji „sbírku“. Rozpačitě jsem předváděl svazky edice *Atlantis*, *Dobrého díla*, Bablerovy *Hlasy*, pár soukromých tisků, a on to zklamaně a rychle odkládal, a pořád, kde prý mám bibliofilie. Žádný unikát jsem nemohl nabídnout. Divil se, že nemám ani *Rytíře Smila* apod., než jsme se shodli na tom, že měl vlastně na mysli pornografie. (Asi jako ten Čepův Hanák.) Podle starších definic ve slovnících je literatura „soubor všech písemně zachycených jazykových projevů“, nebo bývala dokonce definována jako veškeré umění číst a psát. Dnes se zpravidla obsah

zužuje na literaturu uměleckou. V prvním případě se může mluvit o nepředstavitelném rozkvětu literatury, neboť písemně zachycenými projevy všeho druhu jsme doslova zasypani. Pro druhý případ musíme uvážit dvojí význam slovesa prasiti se. Buď jde o přivádění selátek na svět, nebo jde o cestu k zprasení. Zpravit lze samozřejmě cokoli, i literaturu: ale je to pak umění, síla a krása? A seberoztomilejší selátko vyroste nakonec v prase, stane se jelitem, jitrnicí, ovarem, klobásou, sádlem a pečením. Platí to i o krásné literatuře?

Dalibor Malina: Ve Vaší vzpomínkové knížce *Skryté letokruhy*, ale také v úvodech k výtvarným výstavám a v jiných promluvách, je Valašsko, ať už jde o krajinu nebo o osudy lidí, přítomno s udivující samozřejmostí, bez patosu, v sebejistém trvání. Není dnes tento obraz už trochu ve stínu nových, blikajících „ikon“? Co přinesou člověku univerzální zámkové dlažby, cesty bez překvapení kdysi skrytých ve vyšlapaných výmolech a kamenitých znameních? Neztratí tím také hodně literatura? A naše *Texty* – budou-li ještě?

Mojmír Trávníček: „Sebejisté trvání“ valašské krajiny jsem silně vnímal, kdykoliv jsem vystoupil jen pár metrů nad vesnici, a ve všudy přítomné zeleni se ztratily četné obludnosti, jako kravíny, prasečince, trafostanice a jiné hyzdící užitečnosti. Nemám strach ani ze zámkových dlažeb – moje staré a klopýtající nohy si je pochvalují; a pokud četné výmoly a úvozové cesty nejsou zaházeny ojetými pneumatikami, plastovými lahvemi a jiným futrem pro neznámé obludy, zarůstá je neprostupné křoví, trní a hloží. Traktor i traktůrek si razí cestu jinudy, a pro turisty se vyznačují vyhrazené stezky, které budou v historicky krátkém čase, jak píší média, opatřeny průvodci a občerstvovacími punkty (Předpokládám, že budou také „zpoplatněny“.). To už neregistruji nohama ani očima, protože mě tam nohy nedonesou, ale jsem si jistý, že příroda i toto násilí přežije. Nezůstane stejná, trvání neznamena stejnost. Vyhlížím-li dnes oknem přes zahradu dále na kopec, je ten výhled radikálně rozdílný od toho, co jsem stejným oknem vídal před necelými padesáti lety. Ale jde spíš o člověka: i umění je pro člověka a o lidech, krajina městská i přírodní je pouze jejich prostředím. Co to všechno přinese – to bude nebo měla by zkoumat i literatura. Mohla by dokonce získat, nenechá-li si ujít, jak je člověk formován tím, co ať už bezmyšlenkovitě nebo promyšleně

vytváří a ničí. Bude-li vidět dál a hlouběji než černobílí dřevní ruralisté; a nalezne-li přiměřenou formu.

A *Texty*? Budou-li *texty* – a o tom nepochybuji – proč by nemohly žít i *Texty*? Jistěže se budou také měnit („*Já nově ti v proměnách zpívám*“!). A jistěže jednou zaniknou – není věčných časopisů –: mnoha lidem to bude líto a ještě víc jich to ani nezaregistruje. Tak přece odcházejí i lidé.

Jakub Chrobák: Když jsme společně jeli na diskusi do Ostravy a projížděli Frenštátem, poznamenal jste – Ty hory jsou jak z papundeklu, člověk je musí prochodit, aby je uměl vidět jinak –. Nosím si tu větu sebou a chci se vás už dlouho zeptat: Jak to, že o jejich podstatě dokázali tak přesně mluvit malíři? Jak to, že se u nás rodí tak málo básníků?

Mojmír Trávníček: Četl jsem nedávno, že krajinomalba nezmizela z repertoáru výtvarného umění proto, že by se vyčerpala; jistě se nemusíme přesvědčovat, že krajina je nevyčerpatelná. Vytratila se z pláten proto, že za krajinou se musí pěšky, únavným pochodem mimo upravené cesty a dostatečnou dobu vytrvat v nepohodlí. Nohy malířů prý tomu odvykly a přesvědčily Mistry, že tvůrčí imaginace dokáže být úspěšněji v činnosti v ateliéru. Zdá se, že valašští výtvarníci jsou mezi posledními, kteří mají dobré nohy a neváhají pronikat do míst nepřístupných a rozmlouvat s duší svého kraje.

Ale co s básníky? To je otázka do pranice. Nejednou mi vrtalo hlavou, čím to, že jsou kraje, kde se třeba v dlouhém časovém úseku rodí básníci, kteří jakoby svým dílem vstřebali životodárné síly a specifickou krásu svého kraje, ať už o něm hovoří přímo, nebo – a to je mnohem významnější – vstoupil do struktury jejich díla skrytě, ale zřetelně. K takovým končinám patří zejména Vysočina a Jižní Čechy. Kde jsou básníci z Valašska? Čím to, že například největším básníkem Beskyd (eliminujeme-li zcela mimořádný případ Bezručův) je vedle Ostraváka Závady bludný Čech Jaroslav Durych? Přiznám se, že až v pozdním věku jsem si pořádně všiml, že jeho sbírka *Beskydy* je uvedena básní *Hřbitov na Borové*. Jsem už asi protivný svými „hřbitovními“ teoriemi, ale Durych mi potvrzuje, že kraji je možné porozumět jedině tehdy, vstoupí-li se do něho skrze hřbitovní bránu. „Úkladná hloubka“ hřbitova je pravé odraziště odkud se vystoupí na Lysou horu (Mimo jiné také František Lazecký, než začal psát ve starším věku

programově básnický cestopis rodným krajem, ztvárnil podivuhodnou vizi „frýdlantské země“ na frýdlantském hřbitově.) – této cestě žádný valašský básník dosud nerozuměl. Zdá se mi však, že ji pozoruji v některých nejmladších dílech – valašskokloboucký hřbitov není tak docela neznámý prvotině Petra Odehnala, a „rodnou hroudu – hřbitovni“ rozeznal také jistý Jakub Chrobák. Dva básníci: je to opravdu málo?

Jan Heczko: Od čeho vás zkušenost setkávání s literaturou odpoutala a k čemu vás přimyká?

Mojmír Trávníček: Nejsem si jistý, zda prvopočáteční setkání s literaturou a jakési přimknutí k ní nebylo u mne původně pouhou nouzovou náhražkou za jiné radosti života, od kterých jsem byl vzdalován zejména častými dětskými nemocemi; a protože to bylo v souladu s vnitřními sklony, přerostla tato zkušenost v jistotu, že hodnoty, které mi může literatura poskytnout, jsou silnější, větší, mocnější a stálější než potěšení například ze sportu a podobných činností, které mi zůstaly nedostupné. Tato zkušenost měla i docela praktický dopad: při extrémní absenci ve škole stal se mi samozřejmým návyk učení „z knih“ a příliš jsem nepostrádal živé výklady při vyučovacích hodinách. Takže vlastně prvním „odpoutáním“ bylo odpoutání od školy. Ta se mi stala hlavně příležitostí k setkávání s kamarády, které mi jinak chybělo.

Ale nerad mluvím obecně o „literatuře“ – už jsem se dotkl toho, za jakou potvoru může být považována (a opravdu jí být). Člověku nic neřekne „souhrn všeho, co je zachyceno písmem“, ani podmnožina (sit venia verbo) toho, co „vzniklo z imaginace autorů“: k setkání dochází s jednotlivými díly, mnohdy jen jejich fragmenty. K nim vede dobrodružná cesta hledání, bloudění, přípravy (nebo štěstí, které se zpravidla chytá připravených). Není pak důležité, od čeho se člověk „odpoutává“, co tedy ztrácí, čeho se zříká, ale co získává, k čemu se „přimyká“, což zase není nic abstraktního. Neznám nic konkrétnějšího než vtělení krásy v uměleckém díle („skutečnost nejskutečnější“). Ale to nezbytně přivádí k lidem, k člověku, k úžasu nad tím, co ho přesahuje. Jak je možné, že člověk bezcharakterní a zlotřilý vytvoří velké umělecké dílo? A jak je možné, že jiný, stejně bídný, je uměním okouzlen? Ta blízkost, ba současnost bídy a velikosti, vede k pokoře, k přimknutí – chcete-li – k lidskému údělu.

Bratrské pozdravení

Mojmír je náš spolužák. Velmi jsme si ho vážili, neboť už tehdy projevoval sklony, ba přímo vynikal v literatuře, v předmětu jazyk český a potažmo v jazycích vůbec. Vystupoval skromně, rád a nezištně pomohl každému, kdo ho o pomoc požádal. Měl o literatuře větší přehled než my ostatní, hlouběji se o ni zajímal. Stal se vášnivým čtenářem zvláště v době, kdy mu nesloužilo zdraví a pobýval často v nemocnici či ozdravovně.

Vzpomínám, že jednou jsem se na něho obrátil s žádostí o pomoc také já. Měl jsem napsat referát o Erbenově Kytici a potřeboval jsem nějaké vodítko. Mojmír zrovna onemocněl, trávil dny na lůžku doma, tak jsem se na něho obrátil písemně. S nedočkavostí i hrůzou jsem čekal, co mi odpoví. Překvapení bylo milé. Dostal jsem objemný dopis, začínající oslovením MOJMÍR BŘETISLAVOVI, KNÍŽE KNÍŽETI, BRATRSKÉ POZDRAVENÍ! Následovala analýza Kytice, jak to uměl jen on. Samozřejmě jsem jeho návod musel zčásti přetvořit do své dikce, aby se nepoznalo, že referát psalo jiné pero. A abych zdůraznil svůj podíl práce, celé literární dílko jsem se naučil z paměti slovo od slova a suverénně pak přednesl v hodině literatury. Sklidil jsem tehdy – i Mojmírovou zásluhou – slušný úspěch.

Tuto epizodu chovám v paměti jako nezapomenutelnou. Kdo dokáže tak mistrovsky a bez nároku na odměnu pomoci kamarádovi? A tak Mojmírovi s odstupem času ještě jednou děkuji. A při příležitosti jeho životního jubilea posílá tentokrát BŘETISLAV MOJMÍROVI, KNÍŽE KNÍŽETI, BRATRSKÉ POZDRAVENÍ!

Vsetín, v říjnu 2006.

Břetislav Rokyta

Milý pane Mojmíre Trávníčku,

máte pětasedmdesát! Rád bych Vás něčím pozdravil a vzpomněl jsem si na jednu věc – vy mi snad budete rozumět.

Nedávno jsem slyšel úžasnou větu, která mi nejde z hlavy. Vyslovila ji taková mladá, blondatá a brýlatá karmelitánka v televizním dokumentu o významu a smyslu klášterů. Na otázku „*O co vám vlastně jde?*“ odpověděla: „*My se s ostatními lidmi doplňujeme.*“

Co (sakra) dodávat?!

Váš Petr Hruška

...PODZEMÍ VSETÍNA SKÝTÁ
ČETNÉ SKRYŠE PRO
NEZRŮZNĚJŠÍ INDIVIDUA...

...TOTO MOŽNĀ ZNĀTE -
JMENUJE SE UMBERTO E.
A POD KNIHOVNOU MÁ SVOU
BADATELNU -

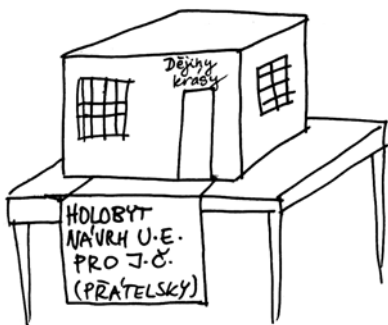
... ARCHIV, KTERÝ VĚDEC,
JEHO FORMÁTU MUSÍ MIT...

... V ÚTROBÁCH ARCHIVU SE
UKRYVAJÍ KOMPLETNÍ RUKOPISY
AUTOROVÝCH STATÍ - MOŽNĚ
ZNÁTE "MEIN LEISTUNG"
STATĚ "IMPLIKOVANÝ AUTOR
A DUBLETY ARTEFAKTU"
NEBO CENNÝ PŘÍSPĚVEK K
SÉMANTICE MYKOLOGIE
"UPRAVOVAT ČI NEUPRAVOVAT?"

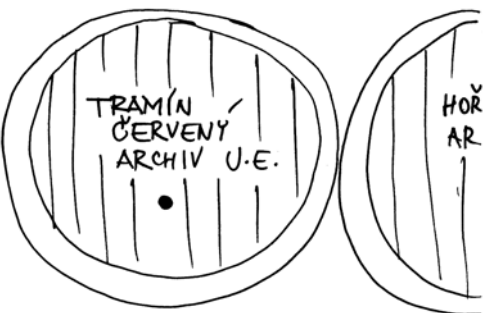
(4)

... UMBERTO E. SE SAMOZŘEJMĚ
NEUZAVÍRÁ DO OBLASTI KNIH...

(5)

... NEBOŤ JEHO ZÁJMY JSOU
NEVYČERPATELNÉ...

6)

POKRAČOVÁNÍ!...

NEVYDANÉ BÁSNĚ LADISLAVA NEZDAŘILA

Ladislav Nezdařil (8. 2. 1922 – 15. 1. 1999) je podle řady literárních vědců nejlepším valašským básníkem. „Způsobila“ to sbírka lyrické a ohlasové poezie Horní chlapi, která vyšla už ve čtyřech vydáních a zhudebnil ji mimo jiné Tomáš Kočko. Nezdařil sbírku postupně rozšiřoval, ale její úzce regionální zaměření ho nutilo psát částečně i „do šuplíku“. V básníkově pozůstalosti bylo nalezeno přes 20 nedatovaných lyrických básní, některé na očíslovaných listech, což svědčí o neuskutečněném plánu vydat novou sbírku. Zde jsou některé z nich.

Jiří Jurečka

Domov

Žal tmání ztemnělých když večernice stírá,
a čeřen soumraku je plný pokání,
když v lampě dne už olej dohořívá
a stříbrnými dešti noc nám vyzvání,
poklekám tiše na snů černý polštář
a tóny varhan v modlitbu mdlou vznáším.
Půlnoc tvá hoří jak hvězdnatý oltář,
na kterém svíce dnů do ticha žalů zháším.

A tajemný dech lesů plní chrám tvých
samot,
v němž bledé ticho syčí na svícnech.
pojd, země má, kde tisíce hřmí nádob
a trsy hvězd jsou měkké jako ranní mech.

Pojď, tvých nocí krystal zažehl jsem vírou
a hloubku modří tvé jsem vlil do duše mé.
Pojď, země má, svou opuštěnost sirou
do světla kuželů a do snů vkleneme.

Sluneční dech

Plavý splav světla padá na skla třpytu
v stříbrnou sloku o světle se měníc,
pohledy plují měkce po blankytu
a ráno pijí z rozzpívaných sklenic.

Nad studnou doma vstává den
a kráčí po stéblech, jež zlátnou na roubení;
konývka úsvitu je celá od blizen
a motýl z jantaru se na ní žlutě pění.

Košiček modrých slív do stříbra studny pad
a oči dělníků proměnil v „dobrý den“,
na loutnu větrnou zní křišťal ze zahrad
a rudých sluncí déšť je zlatem napojen...

Je ráno, ráno rán, mé ráno návětrné,
s kterým si hraji v namodralých hrách;
má krásná Markétka je vždycky porozhrne
a moudře řekne mi, že měla o ně strach.

Pak okýnka svých očí pozutírá jasem.

Modř padá na studnu a na rybíz a na sen...

Melancholická krajina

Pojď, půjdem cestou, která vede zpět...
Tvůj starý pokoj ji tak dobře ví!
Je skryta v ústech, plných vlahých vět,
je v zahradách, je v stínu pod větví,

je všude tam, kde zůstals zapomenut
jen s prázdňem po ruce, s kterou jsi kdysi žil.
Je v listech psaných ztracenému jménu,
v lucernách, které vítr uhasil.

A víš, kam půjdem? Tam, kde padá sníh
huňatou tmou na staré ženy v šátku.
Budeme sbírat jejich dávný smích
a staré vějíře, co mají na památku.

Tak půjdem za něčím, co po všem končí již,
únavě srdce trochu míru dát –
Jak je to něžné, když tmou uslyšíš
z dalekých smutků tiše poprchat...

Září

Jako by slzy blankytu
stékaly do zpěvu
jako by hvězdy pily tu
z rozbitých úsměvů

Jako by hrdla marných snů
probudil vítr z hnízd
Jako by něžně na bliznu
dopadl suchý list

Nuž sbohem, léto churaví
že dobře není mu
A vítr pije na zdraví
bledému podzimu

Závěr

Našel jsem úzkost slunce a tmy:
bylo to jenom smetiště,
kde dětské oči stály modrou stráž
rezavým střepům pod prsty.

Našel jsem úzkost slunce a tmy:
byla to zahrada v ryšavě plavém vzduchu,
kde velký, černý pes
hlídal svou paní pod žlutým kloboukem.

Není pochyby o tom,
že dojde k třetí světové válce.

Na starý motiv

Je večer. Zticha odkapává.
Na míse básně, která svítí,
spí tvoje smutná, krásná hlava.
Vzduch plný říjnového kvítí.

Droboučká hudba poprchává
na lítost, která mává, mává
posledním šátkem ze žíněných nití.

Na míse básně, která svítí,
spí tvoje smutná, krásná hlava.

MIROSLAV KUBÍČEK

Kam

kam jít, víš?
už žádné předbíhání
a vybíhání výš
bližní odcházejí stále blíž
lhostejnost nového přerůstá
jak prašivý prach
zaplivaný chodník smyje déšť
co s duší lidí
neživí nemají strach

leden 2007

OBRÁCENÁ STRANA MĚSÍCE
<http://www.obracena-strana-mesice.cz/>

DANIEL HOCHMUTH

Nočná dráha

Na ceste prvou nočnou dráhou
Do prázdna v centre záujmu
S ukradnutou hlavou
Na vysutom lane
Do studne lejem tvoju tmu

Spolu s kanalizačným
Prúdom doby
Spolu s túžbou po moci
Neuróza skáče
Vo vnútri hlavy
Jej švihadlo letí
Von oknom do noci

Do chrbta mi vrážajú
Svetlomety limuzín
Odvraciam tvár do tmy
A zabúdam, že
Som semafor
Som čierna smrť
V pľúciach mi rastú
Hrdzavé mravce
Nemám viac pamäť
Na cestu späť

Do rána vždy
Časť zo mňa odplaví
Stratené kúsky
Klesajú do vody
V plastovom kelímku
Ich kúpim a vypijem –

Opäť som s nimi.

Prchavé telo
Vyprchalo
Do prvotnej hliny.

Hľadám sa a
Nájdem v čele zástupu
Na drevenom panákovi
Nalepenú svoju tvár
Ako si hrdo kráča
V čele zástupu
Kde nikoho
Nepoznám.

ZDENĚK VOLF

AJ TO SÓLO SA JIM DAŘÍ

Pavlu Hynkovi z Cimentu

Toužil jsem aspoň po basovce
...zbyly na mě bicí
ale co jsem tehdy tušil
o bušeních v srdci

Toulaje se proti Bečvě
aniž bych ji slyšel... brečet

POHLED

Došel tvůj pohled. Nemůžem
se nějak odtrhnout od domku
ztraceného v rezavé irské trávě
I tady už sucho vábí jen oheň

Konečně jsem natahal kameny
a zpevnil stržený břeh. Na očích
déšť vracející se zpátky do nebe
Vrátí nám bázeň povodeň?

Zas budem do tmy hadicí
zalévat stromy. Prosbami
stahovat déšť jak z horní studny
vodu podtlakem z potoka

+ + +

Stáhli jsme se... jak
z vojenské správy přihlášku
na vysokou školu. Nežádali
ani druhým rokem o vycházku
z protestu... Až do předání zbraní
místo řvaní na náměstí
raději drželi doma půst

TU VÍTR

1805–2005

...hraje zjara
na kosti. Domy
za tmy svíčkami. Zahrady
na hrobech
záhony

POZDRAV

hrnčíři Petru Jurníčkoví

Spařuji čaje v sobě
z nejpálivějších kopřiv v zahradě

Ranními rty dotýkám se
tvých prstů při pití

TMAVOMODRÝ FESTIVAL

Jiřímu Ungerovi

Jeden za druhým
vozy v dopravní špičce
když přes ruku
dohráváš na klavír
Modlitbu Panny
Terezy Badarzewské

Že zavěsit
ze sálu musím se
do doprovodu nevidomých
pro rozkapané oči

VYTÍRAJE V CHRÁMU

Václavu Drímalovi

Vím, že tvůj otec
za mne prosil. Syn
přece vždycky najde
otcův revolver
nebo preservativ

+ + +

za P. Oldřichem Navaříkem

Ztišit se před plamínky. Ozařujícími
tvář faráře, nám, nám přejetého
na přechodu před farou. S nímž šlo
ustupovat do lásky

ODPUŠŤ

Vždycky jsem byl pro přírodní
hnojiva či přirozené
plánování

Ale nějak... začíná být
nad mé síly stále čelit –
tvým odlivům po ovulaci

BŘETISLAV KOTYZA

ZDA...

Zda Bůh
byl a je
Muž či Žena
Zda šprndou kšíruje
tělo své bez těla
zda slípky nebo tanga
řežou jej v rozkrok
a flusá kolem sebe
bez pardonu
Zda to či ono —
Naprosto mimo mísu
Dokonalostí svojí
vidím jej Ženou
nejblíže božímú dílu
tajemstvím kultu plození
Matriarchátu
Nedokonalostí svou
vidím jej Mužem
tušením bez konce touhy
a nekončícím rozsévačem
Patriarchátu
V tobě našel jsem
hledal jsem v sobě
zlomek obrazu
Zda Muž či Žena?
Na zemi Pod obojí
Pode trojí na nebi
V pekle beze jména

PROZATÍM

„Nemiluji tebe Miluji To“
Řev sprejera
průchodem záchodku ku věčnosti
Ochrany před početím
Galerie obecnosti
Nažer se, spratku, ženského genitálu
až ke zvracení nažer se masa v mase
Než spláchne tě Do půli úst
Prozatím
A žádám vrátit verš!
Lhostejný, stejně jako ty
ale lépe než ty
říct „Miluji To“
Neumím

ZE SOUDNÍ SÍNĚ A ÚŘADU

Zdá se, že doba je hodně vážná. Vtipů ubývá, z novin se vytrácí humor, nastupuje tragikomika. Ještě nedávno se čtenáři docela bavili v rubrikách nejčastěji označovaných „Ze soudních síní“ či „Perličky z úřadů“. Vzpomněli jsme si na ně poté, co nás soudce J.K. z Valašska a někdejší tajemník místního národního výboru jedné z valašských obcí nechali nahlédnout do svých zápisníků. To je pane literatura!

Ze soudních síní:

– Obžalovaný mě přepadl a dožadoval se intimního styku. Na otázku, zda jsem volala o pomoc odpovídám, že nikoliv, neboť v podobných situacích nejsem zvyklá volat o pomoc. –

– S pošramocenou ctí jsem se už dávno smířila, ale na té náhradě za potřhané šaty trávám. –

– Viděla jsem, jak stojí na chlívku a dívá se oknem na nahé ženy. Jedna náhle vykřikla, on se lekl a propadl se střechou mezi kozy paní J. Š. –

– Dostatečným důkazem, že jsem Annu S. neznásilnil je to, že jsem byl na zádech docela suchý, neboť pršelo. –

– Seznámil jsem se s ní na Václavském náměstí, avšak k intimnímu styku, jak se uvádí v protokole, nedošlo, protože to bylo ve dne a kolem šel májový průvod. –

– Kdyby řekla rovnou, že nesouhlasí, ale když se napřed podívá, kam padá a ještě vám řekne, ale ale, chlapečku, ty jsi divoch, tak jak byste se, pane soudce, zachoval vy? –

– Odmítl jsem manželce přispívat na kosmetický salon, protože byla vzhlednější v ty dny, kdy měli zavřeno. –

– Neznámá žena mi náhle ukazovala opálená prsa a já jí zase náprsní tašku s dobírkou. Následkem toho již nemám dobírku a ani chuť jít domů. –

– Soulož s jeptiškou jsem nepokládal za manželskou nevěru, ale za významný politický akt v boji proti tmářství. –

– Zahlédl jsem, jak vykopl manželku ze dveří, avšak když mě spatřil, snažil se svůj čin zamaskovat hlasitým voláním: Máňo, kup mi tam dvacet cigaret! –

Perličky z dopisů, žádostí občanů a hlášení místního rozhlasu:

– Sypal jsem náledí před domem, aby někdo neuklouzl a nezlámal si nohu, přičemž jsem uklouzl a zlámal si nohu. –

– Ten úředník, co mi nechtěl dát uhlí, by měl spát u mne, aby poznal, jak studenou mám díru. –

– Exekuce nemohla být provedena. Poplatnice měla jen dvě kozy a na ty si nedala šáhnout. –

– V otázce prodeje se ženou souhlasí. Přijďte si pro tu svini kdykoliv. –

– V závěru hodnocení bych chtěl pochválit družstevnici Stárkovou za mléko a družstevníka Vaňáska za vejce. –

– Nedostanu-li povolení na novou mříž, přeříznu starou. –

– Žádám o přidělení krávy, která je březí po předsedovi družstva, který se odstěhoval. –

– Zootechnik volal předsedovi na školení: Haló, předsedo, scíp nám vůl, mám koupit jiného, nebo máme počkat, až přijedeš ty? –

– Prodejna Jednoty oznamuje všem občanům, že kdo má zájem o brambory, ať urychleně přijde na pole u trianglu, že mu bude nakopáno přímo do pytle. –

– Nakonec oznamuje MNV všem, že kdo potřebuje jít s kozou ke kozlovi, že tajemník je doma až po třetí hodině. –

DANIEL HOCHMUTH

Zimou zatienený

Rozmočený deň

A zima

Ti otvára dvere

Kam dnes nedospeješ

Tentokrát ti stačí

Sfúknuť smelo

Tam kde visí telo

Ako stena biela

Tma uplakaných očí

Zhasne snový deň

A už viac sa nespomína

Urazená, bledá zima

Ti otvára dvere

Cez telo skratkou do postele

STARÁ VYPRÁVĚNÍ V NOVÉM HÁVU

Adaptací lidových pohádek je nespočet a ani adaptací pohádek valašských není málo, od těch nejstarších, až po ty současné (viz Zlatá kniha, Evou Hankovou přeložené příběhy Heleny Mičkalové). Nedávno tuto řadu rozšířily Pohádky z Valašského království Jana Skácela, které vydalo nakladatelství Paseka ve velmi sličné grafické úpravě Galiny Miklínové.

Jan Skácel patří k mým nejoblíbenějším autorům, a to včetně jeho tvorby pro děti, která je také dostatečně známá. Přesto byste pohádky zde předkládané u jeho tvorby hledali zpravidla marně. Sice již jednou vyšly, a to v roce 1984 s názvem Bubnování na princezny, ale byly vydány pod jménem překladatelky Blanky Stárkové.

Básník Pavel Šrut, který knihu k vydání připravil, tak nyní pro širokou veřejnost odkryl dosud spíše utajenou část Skácelovy tvorby, za což mu budiž učiněn dík. V předmluvě se zmiňuje, že původní název byl „poplatný tehdejší módě“. Nevím, subjektivně je mi bližší právě ten původní. Myslím si, že právě nový název podléhá módnosti daleko víc. Historicky je valašské království nesmysl. Jedná se jen o dobře propagovaný výmysl reklamní agentury, která na Valašsku ani nesídlí. Tolik k mimoliterární skutečnosti, která se však do literatury promítla. Snad aspoň toto „přiživení se“ napomůže knize v prodeji, protože ty pohádky za to prostě stojí.

Je tu však ještě jedna věc, která mne u této knihy mrzí, byť se netýká obsahu samotného. Na obálce jako autor figuruje pouze Jan Skácel. Přitom uvnitř knihy je správně uvedeno, že vypravuje lidové pohádky Beneše Metoda Kuldy. Ona adaptace Robinsona Crusoa od J. V. Plevy také nikdy nevychází bez uvedení původního autora předlohy na obálce.

Protože se jedná o převyprávění původně lidových pohádek, které jsou obecně v povědomí a stále živé, setkáváme se s důvěrně známými příběhy, které zde není zapotřebí rozvádět. Důležitější je autorova interpretace a to jak byly uchopeny. A zde Skácel dostal své pověsti mistra slovesné-

ho umění. Texty osekal od zbytečného balastu a kudrlinek a navrátil je blíže k původnímu mluvenému slovu. Do popředí ta vystopila magičnost vyprávěného a samotná dějová linka. Podařilo se mu eliminovat edukativnost textu, kterou mnohé moderní interpretace záměrně posilují. A tak nakonec držím v ruce knihu, kterou jsem si rád přečetl nejenom já, ale ze které rád čtu před spaním i svému synovi.

Pavel Kotrla

KRÁSKA V NESNÁZÍCH ANEB TROCHU JINOU CESTOU

Kráska v nesnázích prchá za andělem, neboť ví jistě, že jí přichystá horkou lázeň a zaplatí drožku...

V září měl premiéru film režiséra Jana Hřebejka *Kráska v nesnázích*. Hřebejk se inspiroval stejnojmennou básní Roberta Graverse a uvedl na plátno příběh zasazený do současnosti. Opouští tak (stejně jako v *Horem pádem*) „nostalgickou minulost“ a vytvořil dílo komornější, syrovější a vážnější. Kdo se tedy těšil na další *Pupendo*, byl zklamán. Co se týče ostatních, už se nemusí bát, že na ně odněkud vyskočí Dušek nebo se svými silikony vyběhne pochlubit Cibulková. Už se nemusí děsit „lidového humoru“, rádoby vtipných scén, ze kterých je každému normálnímu člověku trapně, ani toho, že mu film bude upírat prostor pro vlastní úsudek. Může se ale těšit na Hřebejka, jak ho ještě nezná: na autora zralejšího, uvážlivějšího, ambicióznějšího, který si uvědomuje, kolik stojí vstupenka do kina.

O čem vlastně příběh pojednává, naznačuje už samotný začátek básně Roberta Graverse (viz úvod). Třicátnice Marcela, „kráska v nesnázích“, se snaží zajistit sobě a svému dítěti příjemný domov. Ve stejné době, kdy je její manžel zatčen, potkává bohatého stárnoucího muže – „anděla“, který jí nabízí pohodlí a zázemí – „horkou lázeň“.

Pokud z tohoto stručného shrnutí děje budete mít pocit, že *Kráska v nesnázích* je snad jen červenou knihovnou, nenechte se mýlit. Ona romantická poloha příběhu se velmi zdařile proplétá s prvky syrovými, na-

turalistickými či groteskními a také s určitou bezútešností a – především v závěru – s ironií. Hřebejk se tedy i v *Krásce* nadále drží kontrastů, stejně jako společensko-kritické tematiky. Snímek se hemží mrazivými výjevy (sypání odpadkového koše do dětských postýlek, o němž se navíc předstírá, že k němu nedošlo) a je přehlídkou lidských slabostí. V této souvislosti nelze opominout postavu Richarda (Jiří Schmitzer). Ten není, na rozdíl od vypečeného advokáta (Jiří Macháček) nebo ještě vypečenějšího kazatele (Jan Hrušínský), jen figurkou, typem. Naopak, plastičnost této postavy stojí v přímé opozici (opět kontrast) s plochostí těch dvou. Richard vzbuzuje v divákovi celou řadu zdánlivě neslučitelných emocí: jak opovržení, tak i respekt, ba dokonce soucit a sympatie. Zatímco s touto mysteriózní, nejednoznačnou postavou se asi ztotožní sotvakdo, u Evžena (Josef Abrhám) tomu bude právě naopak. Distingovaný Čechoital působí jako kombinace gentlemana z třicátých let a legendárního hrdiny Divokého západu Wyatt Earpa: dobře padnoucí oblek, vybrané chování, permanentní ochota pomoci. V pravý čas tasí kolty (prokoukne a potrestá padouchy, vrazí zaslouženou facku) a získává si obdiv i sympatie. Jediné, co mu trochu kazí image, je neschopnost uspokojit hlavní hrdinku...

Kráska v nesnázích kráčí trochu jinou cestou než předešlé Hřebejkovy snímky. Ale i když má o něco větší ambice, zůstává stále divácky velmi vstřícnou. Možná až příliš.

Lenka Buráňová

LITERÁRNÍ DOKUMENT BEZ AUTORA

Biografie a průvodce po díle Josefa Kalusa *Z hor mne nikdo nevyhláká* (VERONIKA, Frenštát pod Radhoštěm 2005) je další knihou dnes už snad konečně váženého regionalisty Libora Knězka. Na obálce elegantní naokrotatělé brožované knížky je použita reprodukce kresby Marie Parmové-Knězkové, tedy maminky autora. A uvnitř knížky najde čtenář pozoruhodně životný a spontánně napsaný životopis básníka toho cípu Valašska, který se táhne od Radhoště k Ostravě. Je to Valašsko drsné, ale knížka naopak jem-

ná. Ukazuje se v ní, jak důležité je, chceme-li dnes udržet pro literaturu jakousi pozici, začínat zespoda, tzn. ohledáváním trochu už zašlých zákoutí našich každodenních životů, hledat podobu kraje a literatury, která stála u zrodu našich dnešních představ o Valašsku. A Kněžkovou velikou zásluhou je, že tuto tzv. regionální literaturu dokázal uvidět, a zejména ji dokázal vztáhnout na kontext celonárodní.

Dokumentuje tím, kromě jiného, i skutečnost, že jisté úvahy o regionalismu, které vycházejí z předpokladu, že Východní Evropa začíná v Počernicích, je možná nutné nejen revidovat, ale i udělat směšnými a nejlépe úplně zapomenout. Že zkrátka je a bude nezbytně nutné vrátit se k poctivé a zdánlivě neviditelné literární práci jako službě – odkazu předků, odkazu kraje a odkazu literatury. Teprve takto zbudovaná a rekonstruovaná moudrost může snad znova oslovit i někoho jiného než jen nejnadanější ze studentů literatury. Tím se ovšem neříká, že by snad literární věda měla na tomto stupni práce skončit. Víím, že až budou zmapovány všechny postavy tohoto kraje, je na místě uvažovat o jejich skutečné interpretaci, která už možná nebude tak čtivá a elegantní, ale bude nezbytná pro naše hlubší uvědomění si vlastní totožnosti, bez které si nedovedu představit život nikde...

Ale zpět ke knížce. Kněžkovou velikou předností je, že **v textu** celého *Čtení o životě a tvorbě Josefa Kalusa*, jak zní podtitul, **se vlastně Knězeka-autor nevyskytuje**, že tu vlastně **žádný literární vědec není**. Promlouvají tu jaksi personifikovány v drobných úsečných větách typu „*Jak ukazují fotografie z pohřbu,...*“, nebo „*Jak napsal syn Jaromír,...*“ Jako by nebylo té pečlivé a několikaleté práce v archivech, jako by nebylo špíny, zažrané pod nehty ve všech těch nezpracovaných, zapomenutých nebo alespoň polozasutých archivních fondech. To vše je jaksi samozřejmou daní za to, že si Libor Knězek může s radostí číst v životě a díle frentštátského básníka Josefa Kalusa.

Obraz Kalusův i jeho doby je o to plastičtější, že Knězek hojně využívá pramenů, které se dnes těší veliké oblibě, vzpomínek a korespondence. Nedělá to ale (až na výjimky) proto, aby nakreslil selankovitou idylu. I to se bohužel v jednom případě stane,

když totiž cituje ze vzpomínek jedné z žaček Josefa Kalusa; není to dáno ničím jiným než literární nezkušeností autorčinou, a např. můj jemnocit tím nijak neutrpěl, ale jsem si také vědom až skutečně přebubřelé exponovanosti všech těch kvítečků, úsměvů a políbení. Ale i v tom nakonec je kus odvahy – odvahy postavit vedle sebe básnické dílo Kalusovo, které snad zpochybňovat ani nelze, a skromné dílo skutečné lásky a úcty. Že jsou to jevy nesouměřitelné? Literárně jistě, ale... jsou i jiné věci na světě.

V interpretačních partiích nechává Knězek drtivou většinu práce na čtenáři – není to knížka esejů, která chce formulovat, je to knížka dokumentární, která chce informovat, naznačit a spíš pobídnout k další práci. Vybrat si takový úkol vyžaduje především velikého, obětavého a pokorného ducha, což jsou hodnoty, kterých bych si přál v literární vědě vidět víc.

Zkrátka: dostává se nám tak díky této píli faktograficky přesná a formulačně líbezná knížka, ve které si můžeme číst kromě jiného o drsném ale neodolatelém kraji, o zapadané sice, ale jak se mi zdá stále živé poezii vycházející z pramenů tohoto kraje – a to není málo.

Jakub Chrobák

poezie • próza • kritiky • recenze

redakce.weles@centrum.cz

<http://www.welesrevue.cz>

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

*Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159*

*poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>*

